

station uitgeladen. Zij waren, schijnt het, aan de centrale sector van het Oostelijk front krijgsgevangen gemaakt en zagen er, uitgehongerd als zij waren (één viel al flauw op het perron) erbarmelijk uit. In optocht werden zij door de stad gevoerd, met een lange omweg: de bedoeling was dat zoveel mogelijk Amersfoorters van afgrijzen jegens dat 'Untermenschentum' vervuld zouden worden – afgrijzen kwam er, niet evenwel jegens de Russen maar jegens de Duitsers. 'Vrouwen en mannen', aldus *De Waarheid* op gezag van 'een ooggetuige', 'schaamden zich er niet voor, hun tranen de vrije loop te laten. Uit de huizen kwamen zij aanlopen met water, met fruit en brood'; zij kregen geen kans dat alles uit te reiken.¹

De Russen werden het kamp binnengevoerd en eerst op een met prikkeldraad omgeven veldje gedreven. Daar liet men hen drie etmalen staan of liggen, wellicht zelfs veertien etmalen (volgens het *Diensttagebuch* van de *Rapportführer* werden zij pas op 11 oktober over de barakken verdeeld) en het is aannemelijk dat in die periode een gebeuren plaatsvond dat, zonder tijdsaanduiding, door verscheidene andere gevangenen gememoreerd is: een filmploeg kwam en er werd de Russen brood toegeworpen, zulks in de verwachting dat hun onderling vechten beelden zou opleveren die voor het filmjournaal geschikt waren. Niets daarvan: de Russen gedroegen zich gedisciplineerd, verdeelden het brood, en de filmploeg moest onverrichterzake vertrekken.

In de barakken konden de Russen in persoonlijk contact komen met verscheidene Nederlandse communisten, onder hen Louis de Visser (voorzitter van de Tweede-Kamerfractie der CPN), die enig Russisch konden spreken; een andere vooraanstaande communist, mr. A. S. de Leeuw, die aldus een gevangene², 'volslagen vermagerd (was), maar nog zo vitaal als men zich denken kan . . . (onder zijn matras had hij twee deeltjes Fichte en Schelling³)', trad enige tijd als de officiële tolk der Russen op. Dat duurde niet lang. Eind december werden de Russen die even hard hadden moeten werken als de overige gevangenen en evenzeer afgerost waren, geïsoleerd: zij werden in een apart gedeelte van een der vier slaapbarakken ondergebracht; dat gaf de kamp-SS de gelegenheid, hen langzaam uit te hongeren. Er stierven er in januari '42 zes, in februari twaalf, in maart vier en begin april één. Joodse gevangenen moesten de gestorvenen begraven (bij één gelegenheid werd het lijk van een der Russen samen met dat van een varken

¹ *De Waarheid*, 28 (2 okt. 1941), p. 6. ² 'Verslag van mededelingen van N. Wijnen' (23 febr. 1948), p. 10. ³ Twee Duitse filosofen uit het begin van de 19de eeuw.